OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

# KONU İLK TÜRK DEVLETLERİ VE KOMŞULARI

Eski Türk topluluklarındaki ekonomik yapı daha çok bozkır kültürü etrafında şekillenmiştir. Ekonomik yapıyı büyük ölçüde etkileyen bu bozkır kültürünün temelini hayvancılık, tarım, el sanatları ve ticaret oluşturmaktadır.

Hunlar, temel geçim kaynağı olarak hayvancılıkla beraber tarım, avcılık, balıkçılık, madencilik, dericilik ve ticaretle uğraşmışlardır. Savaşçı özellikleri düşünüldüğünde yağma ve ganimet de önemli bir kaynaktır. Madencilik konusunda demiri, altını ve gümüşü çıkarıp işleyebilen Hunlar; başta Çin olmak üzere yerleşik toplumlara kürk, at, et, deri, silah satmışlar, karşılığında ise ipek, çay ve tahıl ürünleri almışlardır. Güçlü oldukları dönemlerde ise İpek Yolu'nun uluslararası ticaretine katılmışlar ya da bu yolu kontrol altına almışlardır. Hunlar aynı zamanda her biri sanat eseri değerinde olan kalkan, zırh, kılıç, mızrak, madenî tabak, heykel, kazan, ibrik, eyer ve koşum takımları üretmişlerdir. Hunlar, Kök Türkler ve Uygurlar gibi Orta Asya'da büyük devletler kuran Türk toplulukları; ipek, buğday ve pirinç gibi ekonomilerinin eksiği olan temel ürünleri zaman zaman Çin'den hediye ve vergi olarak temin etmiştir. Kök Türklerin, Çin ile ilişkilerinin yanında batısında bulunan Sasani ve Bizans İmparatorluklarıyla da ilişkileri olmuştur.




### İlk Türk Devletlerinin Ticari Politikaları

Eski Türk topluluklarında ve devletlerinde ticaret, büyük ölçüde "değiş tokuş" esasına dayanmaktaydı. Türkler, değiş tokuş için en çok atı kullanmışlardı. Ticarette kullanılan başka bir ödeme aracı da kıymetli madenlerden yapılmış çeşitli kap kacaklardı. Yaptıkları ticarette parayı da kullanan Türkler; özellikle Bizans, Çin ve Sasani gibi komşu ülkelerden vergi, haraç ve savaş tazminatı adı altında temin ettikleri paralarla ihtiyaçları olan malları satın alırlardı.

Türkler, satir adını verdikleri ve diske benzeyen bu gümüş parayla ticarette ödeme yapmışlardı. Milletler arası ticarette Türkler, genellikle Soğdlu tüccarları himayelerine alarak kullanmış iseler de zamanla Hun, Kök Türk, Uygur devletlerinde de tüccar grupları oluşmaya başlamıştır. Doğu-batı, kuzey-güney ticaretinde toprakları aracı konumunda olan Türk devletleri gelip geçen kervanlardan "geçiş vergisi" almıştır. Özellikle Çin ipeğinin Batı'ya satışından önemli kârlar elde etmişlerdir. Türkler kervanların ülkelerinden geçiş güvenliğini sağlamışlar, konaklama ihtiyaçları için kervansaraylar denilebilecek yerler inşa etmişlerdir.

Kervanlara at, deve gibi gerekli hayvanları temin eden Türkler; kervanda bulunanlara belirli ücret karşılığında yeme içme hizmeti de vermişlerdir. İpek Yolu'nda ticaretin çok iyi ve bol kazançlı olması, Türklerle komşuları arasında mücadelelere sebep olmuştur. Çin'e canlı mal ihracı, kendisinden önceki Türk devletlerinde olduğu gibi Uygur Devleti Dönemi'nde de devam etmiştir. Özellikle Uygur kağanları, Çin'e daha fazla mal satabilmek için siyasi ve askerî güçlerini bir baskı aracı olarak kullanmışlardır. Uygurların ihracatı sadece canlı at satımından ibaret değildi. Son derece çalışkan insanlar olan Uygur Türkleri, çeşitli türden bol miktarda mal üretiminde bulunurlardı. Uygurlarda, derisi için çok miktarda sansar ve samur avlanırdı.

Uygurlar, ihtiyaç fazlası olan bütün bu ürünleri satmak için komşu ülkelere gönderirdi. Uygurlar, alım satım ve borç alıp vermede belirli bir para ve ölçü sistemine sahip olmuştur. Borç olarak alınan mal ve para faiz karşılığında genellikle ilkbaharda alınmış ve ürünün kaldırıldığı sonbaharda ödenmiştir. Hazar Devleti kuvvetli ordusu ile hâkim olduğu geniş sahada asayiş ve ulaşım güvenliği sağlayarak VII ve IX. Yüzyıllar boyunca Doğu Avrupa'da tam manasıyla bir "Hazar Barış Çağı" gerçekleştirmiştir.

Bu barış dönemi ile beraber Hazar ülkesi; ulaşımın hızlandığı, mal değişiminin arttığı, Doğulu ve Batılı milletlerden kitleler hâlinde ticaret ve sanatla uğraşan insanların kaynaştığı bir yer hâline gelmiştir. Gök Tengri inancına mensup olan Hazarların milletlerarası bu sıkı ilişkileri sonucunda ülkelerinde İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik de yayılmıştır. Bu süreçte refah içinde yaşayan Hazarlar; bal, mum, un, kadife ve kürk ticareti yapmışlar; arıcılık ve balmumu ticareti ile uğraşmışlar, denizde ve nehirlerde gemiler işletmişlerdir.

## SORULAR

**1)** Türklerin anayurdu olan Orta Asya, geniş bozkırların ve çöllerin bulunduğu bir bölgedir. Karasal iklimin hüküm sürdüğü Orta Asya'da kışlar soğuk, yazlar sıcak ve kuraktır.

**Bu durumun;**
I. Kolonicilik,
II. Hayvancılık,
III. Kürk ticareti

**faaliyetlerinden hangilerinin yaygınlık kazanmasına yol açtığı söylenebilir?**

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) II ve III
E) I, II ve III

**Cevap: D**

**2)** Orta Asya'da araştırma yapan bir tarihçi, Uygurlar Dönemi'ne ait saban, tapınak, kira sözleşmesi ve minyatür ile birlikte Çin ipeklerinin bulunduğu bilgisine ulaşmıştır.

**Bu tarihçinin ulaştığı bilgilerden yola çıkarak Uygurlar hakkında aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?**

A) Uygurlar, ipek üretimi yapmışlardır.
B) Uygurlar yazıyı kullanmışlardır.
C) Uygurlar, tarım ile uğraşmışlardır.
D) Uygurlar döneminde dinî mimariye ait eserler yapılmıştır.
E) Uygurlar, resim sanatı ile de uğraşmışlardır.

**Cevap: A**

**3)** Asya Hun Devleti ile Çin arasında ticari antlaşmalar yapılmasına rağmen zaman zaman ekonomik temelli savaşlar da yapılmıştır.

**Buna göre Orta Asya'daki mücadelelerin temel sebebi olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?**

A) Sınır mücadeleleri
B) İpek Yolu hâkimiyeti
C) Misyonerlik faaliyetleri
D) Kültürel farklılıklar
E) İklim şartları

**Cevap: B**